

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

Authors' contribution/
Wkład autorów:

- A. Study design/
Zaplanowanie badań
- B. Data collection/
Zebranie danych
- C. Statistical analysis/
Analiza statystyczna
- D. Data interpretation/
Interpretacja danych/
- E. Manuscript preparation/
Przygotowanie tekstu
- F. Literature search/
Opracowanie
piśmiennictwa
- G. Funds collection/
Pozyskanie funduszy

REVIEW ARTICLE

JEL code:

Submitted:
October 2023

Accepted:
November 2023

Tables: 4
Figures: 4
References: 30

ARTYKUŁ PRZEGLĄDOWY

Klasyfikacja JEL: F65, G01

Zgłoszony:
październik 2023

Zaakceptowany:
listopad 2023

Tabele: 4
Rysunki: 4
Literatura: 30

THE SITUATION OF GRADUATES AND STUDENTS IN THE POLISH LABOUR MARKET

SYTUACJA ABSOLWENTÓW I STUDENTÓW NA POLSKIM RYNKU PRACY

Grzegorz Czapski^{1(B,C,D)}, Stanisława Nazaruk^{2(D,E,F)}, Barbara Sokołowska^{3(B,D,F)}

¹ John Paul II University in Biała Podlaska, Faculty of Economic Sciences, Poland

¹ Akademia Bialska im. Jana Pawła II, Wydział Nauk Ekonomicznych, Polska

² John Paul II University in Biała Podlaska, Faculty of Social Sciences and Humanities, Poland

² Akademia Bialska im. Jana Pawła II, Wydział Nauk Społecznych i Humanistycznych, Polska

³ John Paul II University in Biała Podlaska, Faculty of Health Sciences, Poland

³ Akademia Bialska im. Jana Pawła II, Wydział Nauk o Zdrowiu, Polska

Citation:

Czapski, G., Nazaruk, S., Sokołowska, B. (2023). The situation of graduates and students in the Polish labour market/ Sytuacja absolwentów i studentów na polskim rynku pracy. *Economic and Regional Studies*, 16(4), 655-675. <https://doi.org/10.2478/ers-2023-0040>

Abstract

Subject and subject of work: The subject of the study is to indicate the situation of students and graduates on the Polish labour market, taking into account data on the number of students and graduates, as well as employment and unemployment statistics in selected years.

Materials and methods: The study used the method of analysis of legal acts, data of the Central Statistical Office and analysis of the literature on the subject. Based on the qualitative analysis of the available documents, the main changes in the employment of university and secondary school graduates were indicated, taking into account the main factors limiting their employment.

Results: People with higher education are in a particularly good situation on the labour market compared to secondary school graduates. In the process of hiring employees, the age, the field of study of the candidate and the actual situation on the labour market are important.

Conclusions: Factors limiting employment were identified, both on the part of employers and the graduates themselves, taking into account the selected time period and the situation on the labour market.

Keywords: student, graduate, unemployment, labour market

Streszczenie

Przedmiot i cel pracy: Przedmiotem pracy jest wskazanie sytuacji studentów i absolwentów na polskim rynku pracy z uwzględnieniem danych o liczbie studiujących i absolwentów oraz statystyk zatrudnienia i bezrobocia w wybranych latach.

Materiały i metody: W opracowaniu wykorzystano metodę analizy aktów prawnych, dane Głównego Urzędu Statystycznego i analizę literatury przedmiotu. Opierając się na analizie jakościowej dostępnych dokumentów wskazano główne zmiany w zatrudnieniu absolwentów szkół wyższych i szkół ponadpodstawowych z uwzględnieniem głównych czynników ograniczających ich zatrudnienie.

Address for correspondence/ Adres korespondencyjny: mgr Grzegorz Czapski (ORCID 0000-0002-1490-7397; g.czapski@dyd.akademibialska.pl); Wydział Nauk Ekonomicznych; dr Stanisława Nazaruk (ORCID 0000-0001-5620-3980; s.nazaruk@dyd.akademibialska.pl) Wydział Nauk Społecznych i Humanistycznych; dr Barbara Sokołowska (ORCID 0000-0002-9711-122X; b.sokolowska@dyd.akademibialska.pl), Wydział Nauk o Zdrowiu; Akademia Bialska im. Jana Pawła II, ul. Siderska 95/97, 21-500 Biała Podlaska, Poland; phone: +48 83 344-99-00.

Journal included in: AgEcon Search; AGRO; Arianta; Baidu Scholar; BazEkon; Cabell's Journalytics; CNKI Scholar (China National Knowledge Infrastructure); CNPIEC – cnplinker; Dimensions; EBSCO; ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities and Social Sciences); ExLibris; Google Scholar; Index Copernicus; J-Gate; JournalTOCs; KESLI-NDSL (Korean National Discovery for Science Leaders); MyScienceWork; Naver Academic; Naviga (Softweco); Polish Ministry of Science and Higher Education; QOAM (Quality Open Access Market); ReadCube; SCILIT; Semantic Scholar; TDNet; Ulrich's Periodicals Directory/ulrichsweb WanFang Data; WorldCat (OCLC); X-MOL

Copyright: © Grzegorz Czapski, Stanisława Nazaruk, Barbara Sokołowska. **Publisher:** John Paul II University in Biała Podlaska, Poland.

Wyniki: W szczególnie dobrej sytuacji na rynku pracy są osoby z wyższym wykształceniem w porównaniu z absolwentami szkół ponadpodstawowych. W procesie zatrudnienia pracowników znaczenie ma wiek, kierunek studiów kandydata do pracy i rzeczywista sytuacja na rynku pracy.

Wnioski: Wskazano czynniki ograniczające zatrudnienie, zarówno te po stronie pracodawców, jak i samych absolwentów z uwzględnieniem wybranego okresu czasowego i sytuacji na rynku pracy.

Słowa kluczowe: student, absolwent, bezrobocie, rynek pracy

Introduction

A graduate finishing school, regardless of its level or field of study or even location, will have to face the current situation on the labour market in order to find employment. Unfortunately, this is not an easy task, even for university graduates. Nowadays, even obtaining a university degree is not enough to get a dream job. Therefore, it is necessary to pay attention to the conditions of the labour market and employers, as well as the factors and processes shaping this market. Hence, addressing the topic of the situation of graduates and students on the Polish labour market is advisable in the current reality and to pay attention to the aspect related to their employment. Due to the multidimensional nature of the topic, the article will present only some of its aspects. The very definition of a university graduate, i.e. a person who has completed studies and a school graduate (school leaver), is described differently depending on the type of legal document.

According to the Act of 20 July 2018, Law on Higher Education and Science (Journal of Laws 2018, item 1668), Article 77. 1., "A graduate of a degree programme receives a diploma of graduation in a specific field and profile confirming higher education and a professional title:

1) bachelor's degree, engineer's degree or equivalent confirming higher education at the same level - in the case of first-cycle studies;

2) master's degree, master's degree in engineering or equivalent confirming higher education at the same level - In the case of second-cycle studies and long-cycle programmes" (Journal of Laws 2018, item 1668). In general terms, a university graduate is a person who has completed higher education (first or second degree) in a given organisational unit and obtained a diploma and authorisation to practice a specific profession (Krajewska-Smardz, 2012).

A school graduate is a person who has completed a certain stage of education in an organisational unit of the education system. Completion of a given stage of education is usually associated with obtaining a diploma and authorization to study in some other educational institutions, usually universities or perform a specific profession" (<http://www.mazovia.edu.pl/studenci/slowniczek-akademicki/> accessed 02.08.2023). It should be noted that the concept of graduate is not precisely defined in Polish legal

Wstęp

Absolwent kończąc szkołę, niezależnie od jej poziomu, czy kierunku, a nawet lokalizacji będzie z konieczności musiał zmierzyć się z aktualną sytuacją na rynku pracy w celu podjęcia zatrudnienia. Niestety nie jest to zadanie proste, nawet z punktu widzenia absolwentów szkół wyższych. Współcześnie samo uzyskanie wyższego wykształcenia nie wystarczy, aby podjąć wymarzoną pracę. Dlatego należy zwrócić uwagę na uwarunkowania rynku pracy i pracodawców oraz na czynniki i procesy kształtujące ten rynek. W związku z tym, podjęcie tematu sytuacji absolwentów i studentów na polskim rynku pracy jest wskazane w aktualnej rzeczywistości i obliuguje do zwrócenia uwagi na aspekt związany z ich zatrudnieniem. Z uwagi na wielowymiarowość tematu, w artykule zostaną przedstawione z konieczności tylko niektóre jego aspekty. Samo ujęcie definicyjne absolwenta studiów, czyli osoby, która ukończyła studia i absolwenta szkoły jest różnie opisywane w zależności od rodzaju dokumentu prawnego.

Według Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1668), w art. 77. 1. „Absolwent studiów otrzymuje dyplom ukończenia studiów na określonym kierunku i profilu potwierdzający wykształcenie wyższe oraz tytuł zawodowy:

1) „licencjata, inżyniera albo równorzędny potwierdzający wykształcenie wyższe na tym samym poziomie – w przypadku studiów pierwszego stopnia;

2) magistra, magistra inżyniera albo równorzędny potwierdzający wykształcenie wyższe na tym samym poziomie – w przypadku studiów drugiego stopnia i jednolitych studiów magisterskich" (Dz.U. 2018 poz. 1668). W ogólnym rozumieniu absolwent szkoły wyższej to osoba, która ukończyła etap edukacji na poziomie wyższym (I lub II stopnia) w danej jednostce organizacyjnej oraz uzyskała dyplom i uprawnienia do wykonywania określonego zawodu (Krajewska-Smardz, 2012).

Natomiast absolwent szkoły, to „osoba, która ukończyła pewien etap edukacji w jednostce organizacyjnej wchodzącej w skład systemu oświaty. Ukończenie danego etapu edukacji łączy się zazwyczaj z uzyskaniem dyplomu i uprawnień do podjęcia nauki w niektórych innych placówkach oświatowych, zazwyczaj uczelni lub wykonywania określonego zawodu" (<http://www.mazovia.edu.pl/studenci/>

regulations. The records of the Central Statistical Office define a graduate as a person aged 15-30 who graduated from school in the last 12 months and does not continue education (<https://www.mazovia.edu.pl/studenci/slowniczek-akademicki> /accessed August 2, 2023).

The position of graduates on the Polish labour market is very difficult and has not changed for a long time. Upon completing their studies, graduates have no certainty or guarantee that they will immediately get the job they would like to do.

In the Act of 27 July 2005, Law on Higher Education, Article 2(1)(18k) defines a student as a person pursuing higher education, i.e. first- or second-cycle studies or long-cycle studies (Journal of Laws 2005, No. 164, item 1365). The Act of 20 July 2018, Law on Higher Education and Science, does not precisely define a student (Journal of Laws 2018, item 1668). However, from Articles 2(1)(19), 167(2), 170 and 190 of the Act of 27 July 2005 Law on Higher Education, it follows that student status is obtained from the date of matriculation (i.e. admission to a given higher education institution) and taking the oath (Journal of Laws 2005, No. 164, item 1365). The status of a student is lost on the day of graduation or removal from the list of students. The date of graduation is the date of passing the diploma examination, and in the case of medicine, dentistry and veterinary medicine faculties, the date of passing the last examination required by the study plan, and only in the case of the faculty of pharmacy, the date of completion of the last internship provided for in the study plan (<https://www.prawo.pl/student/status-studenta-kiedy-sie-go-traci,141129.html> accessed 02.08.2023).

The Social Insurance Institution (ZUS) defines a student according to the provisions of the Act of 27 July 2005 Law on Higher Education (Journal of Laws, No.164, item 1365, as amended), as a person pursuing first- or second-cycle studies or long-cycle programmes. First-cycle studies are understood to mean undergraduate studies or engineering studies leading to a bachelor's or engineer's degree. Second-cycle programmes are defined as master's programmes leading to a master's degree or equivalent. Long-cycle programmes are understood as master's studies to which candidates with a secondary school leaving certificate are admitted, ending with a master's degree or an equivalent title; their successful completion opens up the possibility of applying for third-cycle programmes.

A person is a student from the date of matriculation, i.e. the act of being admitted as a student to the university and taking the oath, until the date of graduation or the date of removal from the list of students. If the date of formal matriculation is

słowniczek-akademicki/ dostęp 02.08.2023 r.) Należy zwrócić uwagę na fakt, że w polskich regulacjach prawnych nie zostało dokładnie zdefiniowane pojęcie absolwenta. Zapisy Głównego Urzędu Statystycznego definiują absolwenta jako osobę w wieku 15-30 lat, która ukończyła szkołę w okresie ostatnich 12 miesięcy i nie kontynuuje nauki (<https://www.mazovia.edu.pl/studenci/slowniczek-akademicki> dostęp 02.08.2023 r.).

Pozycja absolwentów na polskim rynku pracy jest bardzo trudna i nie zmienia się od dłuższego czasu. Kończąc studia, absolwenci nie mają pewności, ani gwarancji, że otrzymają od razu pracę, którą chcieliby wykonywać.

W Ustawie z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym w art. 2 ust. 1 pkt 18k zdefiniowano studenta, jako osobę kształcącą się na studiach wyższych, czyli studiach pierwszego lub drugiego stopnia albo jednolitych studiach magisterskich (Dz.U. 2005, nr 164 poz. 1365). W Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r., Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce nie ma dokładnego określenia studenta (Dz.U. 2018 poz. 1668). Natomiast z art. 2 ust. 1 pkt 19, art. 167 ust. 2, art. 170 oraz art. 190 Ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym wynika, że status studenta uzyskuje się od dnia immatrykulacji (tj. przyjęcia w poczet studentów danej uczelni) i złożenia ślubowania (Dz.U. 2005, nr 164 poz. 1365). Zaś utrata statusu studenta następuje w dniu ukończenia studiów albo skreślenia z listy studentów. Za datę ukończenia studiów uznaje się datę złożenia egzaminu dyplomowego, zaś w przypadku kierunków lekarskiego, lekarsko-dentystycznego i weterynarii, datę złożenia ostatniego wymaganego planem studiów egzaminu, tylko w przypadku kierunku farmacja, datę zaliczenia ostatniej, przewidzianej w planie studiów praktyki (<https://www.prawo.pl/student/status-studenta-kiedy-sie-go-traci,141129.html> dostęp 02.08.2023 r.).

Zakład Ubezpieczeń Społecznych określa studenta według przepisów Ustawy z 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. nr 164, poz. 1365 z późn. zm.), jako osobę kształcącą się na studiach pierwszego lub drugiego stopnia albo na jednolitych studiach magisterskich. Przez studia pierwszego stopnia rozumie się studia licencjackie lub inżynierskie, kończące się uzyskaniem tytułu licencjata albo inżyniera. Przez studia drugiego stopnia rozumie się studia magisterskie, kończące się uzyskaniem tytułu magistra albo tytułu równorzędnego. Przez jednolite studia magisterskie rozumie się studia magisterskie, na które przyjmowani są kandydaci posiadający świadectwo dojrzałości, kończące się uzyskaniem tytułu magistra albo tytułu równorzędnego, ich ukończenie umożliwia ubieganie się o przyjęcie na studia trzeciego stopnia.

later than 1 October of a given calendar year, then the insurance exemption also covers the period between 1 October and the date of matriculation. The date of graduation is considered to be the date of:

- passing by the student of the diploma examination,
- passing by the student the last examination required by the study plan - in the case of medical, dental and veterinary faculties,
- completion by the student of the last internship set out in the study plan - in the case of the faculty of pharmacy.

It follows from the Act on Higher Education, in force since 1 October 2011, Article 167, para. 2a, that a person who has completed a first-cycle programme retains student rights until 31 October of the given year in which he or she completed the programme. The phrase “retains student rights” used in this provision is not the same as having student status within the meaning of Article 2(1)(18k) of the Act, which means that the rules for determining the social insurance obligation of such persons have not changed (<https://sip.lex.pl/orzeczenia-i-pisma-urzedowe/pisma-urzedowe/definicja-studenta-i-przyslugujace-mu-prawa-pismo-wydane-184744367> accessed 02.08.2023).

Nowadays, young people remain students until the age of 24-25, or even longer, they get married when they are 30 (or do not marry at all), and decide to have children or run an independent household even later. Professional work is of great importance in shaping “being an adult”, which in the case of young people is a scarce and uncertain good in the modern world (Boni, 2011).

The statistical analysis of students and people with higher education in Poland

There is a year-on-year increase in the number of university graduates in Poland, which should be regarded as a positive trend and direction. In the 1980s, less than 9% of Poles had a university degree. According to the latest National Census (2021), more than 7.6 million people had tertiary education (including 5.5 million with a master's degree, master of engineering or equivalent), which accounted for 23.1 % of all Poles over the age of 13. These figures showed a huge “leap” in terms of those with tertiary

Osoba jest studentem od daty immatrykulacji, tj. aktu przyjęcia w poczet studentów uczelni i złożenia ślubowania do daty ukończenia studiów lub daty skreślenia z listy studentów. Jeżeli data formalnej immatrykulacji jest późniejsza niż dzień 1 października danego roku kalendarzowego, wówczas zwolnienie z obowiązku ubezpieczeń obejmuje także okres między 1 października a dniem immatrykulacji. Za dzień ukończenia studiów uważa się datę:

- złożenia przez studenta egzaminu dyplomowego,
- złożenia przez studenta ostatniego wymagającego planem studiów egzaminu - w przypadku kierunków lekarskich, lekarsko-dentystycznych i weterynarii,
- zaliczenia przez studenta ostatniej przewidzianej w planach studiów praktyki - w przypadku kierunku farmacja.

Z obowiązującej od 1 października 2011 roku Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, art. 167 ust. 2a wynika, że osoba, która ukończyła studia pierwszego stopnia, zachowuje prawa studenta do 31 października danego roku, w którym ukończyła te studia. Zastosowane w tym przepisie sformułowanie „zachowuje prawa studenta” nie jest tożsame z posiadaniem statusu studenta w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 18k Ustawy, co oznacza, że nie zmieniły się zasady ustalania obowiązku ubezpieczeń społecznych tych osób (<https://sip.lex.pl/orzeczenia-i-pisma-urzedowe/pisma-urzedowe/definicja-studenta-i-przyslugujace-mu-prawa-pismo-wydane-184744367> dostęp 02.08.2023 r.).

Współcześnie młodzież pozostaje w roli studentów do 24-25 roku życia, albo i dłużej, zawiera związki małżeńskie w granicach trzydziestego roku życia (lub nie pobierają się wcale), a decyzję o posiadaniu dziecka, czy też prowadzenie samodzielnego gospodarstwa domowego podejmuje jeszcze później. Duże znaczenie w kształtowaniu „bycia dorosłym” ma praca zawodowa, która w odniesieniu do młodzieży jest dobrem deficytowym i niepewnym we współczesnym świecie (Boni, 2011).

Analiza statystyczna studentów i osób z wyższym wykształceniem w Polsce

Z roku na rok przybywa w Polsce absolwentów szkół wyższych, co należy uznać za pozytywny trend i kierunek. W latach 80-tych XX wieku tylko niespełna 9% Polaków posiadało wykształcenie wyższe. Według ostatniego Narodowego Spisu Powszechnego (2021) ponad 7,6 mln osób posiadało wykształcenie wyższe (w tym 5,5 mln z tytułem magistra, magistra inżyniera lub równorzędnym), co stanowiło 23,1 % ogółu Polek i Polaków w wieku powyżej 13 lat. Te dane pokazały ogromny „skok” w odniesieniu do

education, which was not without impact on the labour market (<https://www.pulshr.pl/edukacja/coraz-wiecej-polakow-ma-wyzsze-wyksztalcenie,90231.html>, access 02.08.2023 r.).

A detailed analysis of the number of university students and graduates between 2015 and 2022 is shown in Figure 1.

osób posiadających wykształcenie wyższe, co nie pozostało bez wpływu na rynek pracy (<https://www.pulshr.pl/edukacja/coraz-wiecej-polakow-ma-wyzsze-wyksztalcenie,90231.html>, 02.08.2023 r.)

Dokładną analizę liczby studentów i absolwentów uczelni w latach 2015-2022 przedstawiono na Rysunku 1.

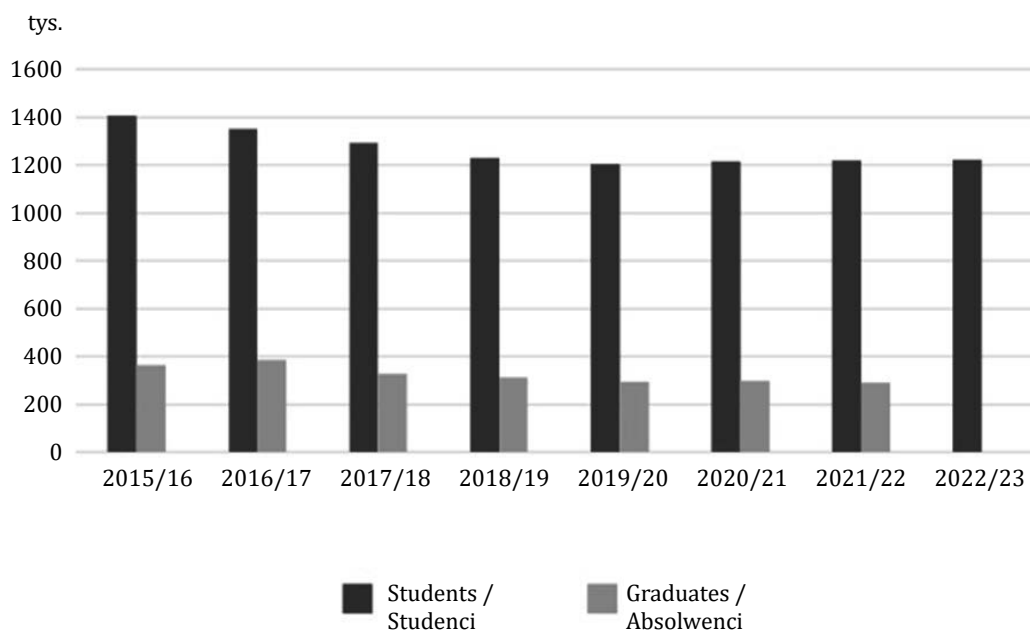

Figure 1. Number of students and graduates of higher education institutions in 2015-2022

Rysunek 1. Liczba studentów i absolwentów uczelni w latach 2015-2022

Source: Central Statistical Office, Higher education in the academic year 2022/2023 (preliminary results) <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/szkolnictwo-wyzsze-w-roku-akademickim-20202021-wyniki-wstepne,8,7.html> (accessed 02.08.2023).

Źródło: Główny Urząd Statystyczny Szkolnictwo wyższe w roku akademickim 2022/2023 (wyniki wstępne) <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/szkolnictwo-wyzsze-w-roku-akademickim-20202021-wyniki-wstepne,8,7.html> (data dostępu 02.08.2023).

The number of students in 2015/2016 academic year was 1 405 100 thousand. The trend since then has been downward and has been decreasing year on year. The annual reduction in the number of students resulted in the fact that in the academic year 2019/2020, only 1 204 000 thousand started education at public and private universities. It was not until the 2020/2021 academic year that there was a slight increase to 1 215 307 thousand students, while in 2022/23 there were 1 223.6 thousand students.

The number of graduates is also decreasing. In the 2015/2016 academic year, 497 533 thousand tertiary graduates left Polish universities. However, the following years brought a decline, in 2015/2016 the number of graduates amounted to only 364 619. The academic year 2016/2017 brought an increase to 387 531 people. However, the following academic years brought declines. In 2019/2020, the number of graduates was 293 436, while a year later (2021/2022) it was 292 600 young people.

Liczba studentów w 2015/2016 roku akademickim wynosiła 1 405 100 tys. Tendencja od tego momentu jest malejąca i z roku na rok ten trend maleje. Coroczne zmniejszenie wolumenu studentów zaowocowało tym, iż w roku akademickim 2019/2020 kształcenie w uczelniach publicznych i niepublicznych rozpoczęło tylko 1 204 000 tys. osób. Dopiero rok akademicki 2020/2021 przyniósł niewielki wzrost do 1 215 307 tys. studentów, natomiast w 2022/23 roku studiowało 1 223,6 tys. osób.

Również liczba absolwentów maleje. W roku akademickim 2015/2016 mury polskich uczelni opuściło 497 533 tys. osób legitymujących się wykształceniem wyższym. Jednak kolejne lata przyniosły spadek, w roku 2015/2016 liczba absolwentów wyniosła już tylko 364 619. Rok akademicki 2016/2017 przyniósł ich wzrost do 387 531 osób. Kolejne lata akademickie przynosiły już tylko spadki. W roku 2019/2020 liczba absolwentów wynosiła 293 436 tys. Natomiast rok później (2021/2022) było to 292,6 tys. młodych ludzi.

This was the lowest number of people graduating from Polish universities in the years analysed. According to data for 2022, 40.50% of Poles aged 25 to 34 have completed higher education (<https://www.bankier.pl/wiadomosc/Wyksztalcenie-wyzsze-w-2020-r-Polska-w-polowie-europejskiej-stawki-8142230.html>), accessed 02.08. 2023).

The exact level of education in Poland in relation to other countries is presented in Figure 2. As the data in this infographic shows, Poles are an increasingly better educated nation as compared to other countries in the European Union.

Była to najmniejsza liczba osób kończących polskie uczelnie w analizowanych latach.

Według danych za 2022 rok, 40,50% Polaków w wieku od 25 do 34 lat posiada ukończone studia wyższe (<https://www.bankier.pl/wiadomosc/Wyksztalcenie-wyzsze-w-2020-r-Polska-w-polowie-europejskiej-stawki-8142230.html>) dostęp 02.08.2023).

Dokładny poziom wykształcenia w Polsce w odniesieniu do innych krajów zaprezentowano na Rysunku 2. Jak pokazują dane na tej infografice Polacy są coraz lepiej wykształconym narodem na tle innych państw w Unii Europejskiej.

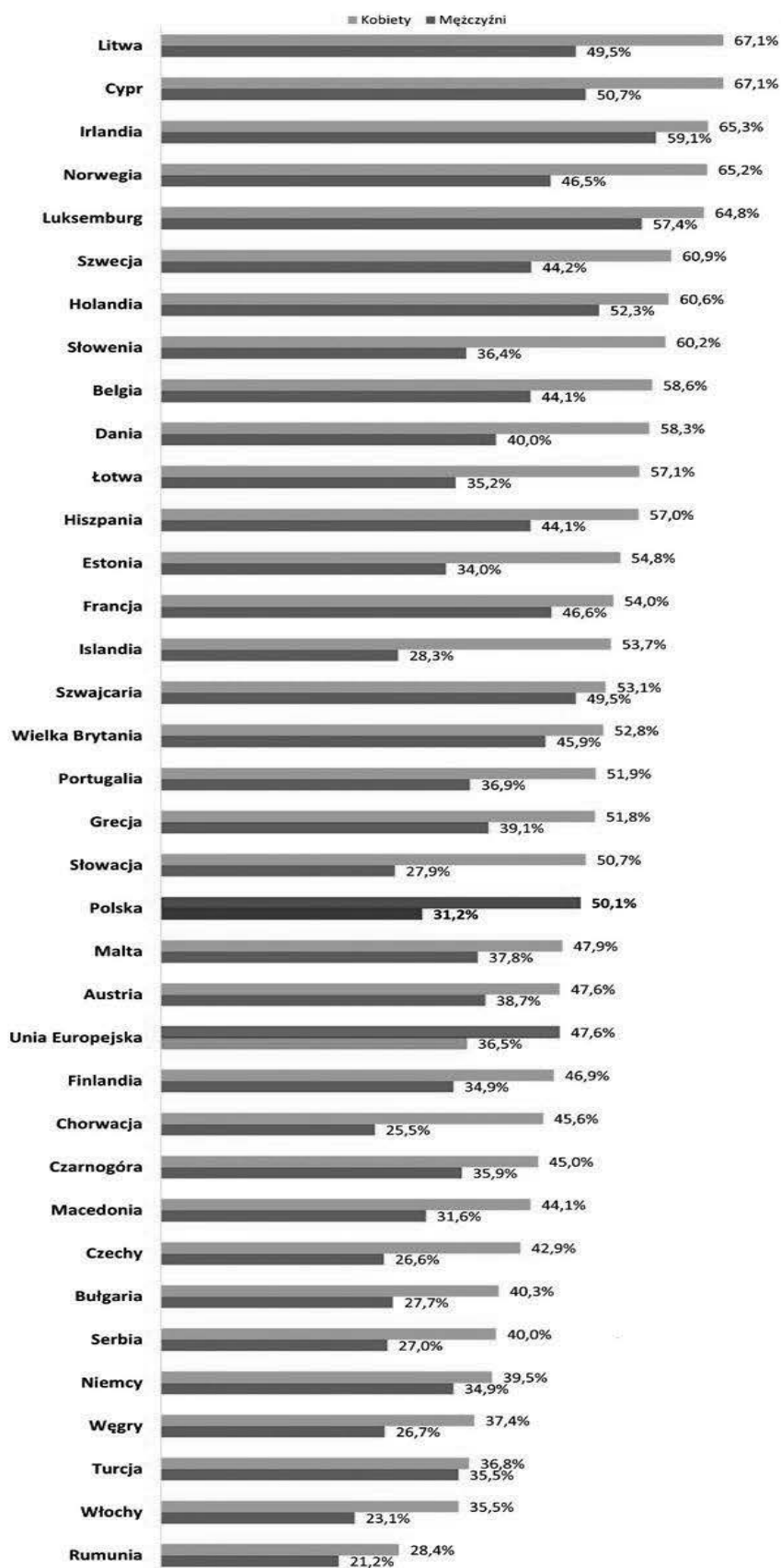

Figure 2. Percentage of people in a given age group with tertiary education in 2022

Rysunek 2. Odsetek osób w danej grupie wiekowej z wykształceniem wyższym w 2022 r.

Source: <https://www.ciekawestatystyki.pl/2023/06/mode-osoby-z-wyzszym-wyksztaceniem.html> (03.08.2023).

Źródło: <https://www.ciekawestatystyki.pl/2023/06/mode-osoby-z-wyzszym-wyksztaceniem.html> (03.08.2023).

In the academic year 2022/2023, there were 1 223 629 students. The exact differentiation by gender and type of study is shown in the figures and percentages in Table 1.

W roku akademickim 2022/2023 w Polsce studiowało 1 223 629 osób. Dokładne zróżnicowanie z podziałem na płeć i rodzaj studiów ukazują dane liczbowe i procentowe w Tabeli 1.

Table 1. Students in Poland in 2022

Tabela 1. Osoby studiujące w Polsce w 2022 roku

	Total / Ogółem		Women / W tym kobiety	Studies / Na studiach		Foreigners in the total number of students / Z liczby ogółem – cudzoziemcy
				Full-time studies / stacjonarnych	Part-time studies / niestacjonarnych	
Poland	1 223 629	%	711 584	786 245	437 384	105 404
Dolnośląskie	114 712	9.37	64 409	72 158	42 554	9 194
Kujawsko-pomorskie	57 213	4.67	35 806	32 285	24 928	3 603
Lubelskie	65 256	5.33	39 179	49 773	15 483	9 637
Lubuskie	11 268	1.08	6 361	7 074	4 194	334
Łódzkie	74 171	6.06	44 571	44 393	29 778	7 580
Małopolskie	144 221	11.78	85 259	106 197	38 024	8 733
Mazowieckie	274 620	22.44	155 305	161 348	113 272	31 505
Opolskie	18 179	1.48	9 759	13 767	4 412	2 917
Podkarpackie	42 233	3.45	23 773	30 352	11 881	3 086
Podlaskie	28 825	2.35	17 381	20 720	8 105	1 766
Pomorskie	86 439	7.06	51 120	51 919	34 520	5 683
Śląskie	107 362	8.77	62 309	70 794	36 568	7 725
Świętokrzyskie	21 583	1.76	13 540	13 760	7 823	1 112
Warmińsko-mazurskie	21 684	1.77	12 682	16 095	5 589	588
Wielkopolskie	124 105	10.14	72 214	72 436	51 669	9 545
Zachodniopomorskie	31 758	2.59	17 916	23 174	8 584	2 396

Source: Own elaboration based on: Higher education in the academic year 2022/2023 (preliminary results) <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/szkolnictwo-wyzsze-w-roku-akademickim-20222023-wyniki-wstepne,8,9.html> (04.08.2023 r.).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Szkolnictwo wyższe w roku akademickim 2022/2023 (wyniki wstępne) <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/szkolnictwo-wyzsze-w-roku-akademickim-20222023-wyniki-wstepne,8,9.html> (04.08.2023 r.).

According to the Central Statistical Office, in the academic year 2022/2023, the main group of students were women, i.e. 711 584 thousand people out of a total of 1 223 629 students. They mostly chose to study full-time, 786 245 thousand. In Poland (during the period under study), only 105 404 thousand students were foreigners.

The largest number of students studied in the Mazowieckie Voivodship – 274 620 thousand people and in the Małopolskie Voivodship – 144 221 thousand people. On the other hand, the smallest number of students was recorded in the Lubuskie Voivodeship – 11 268 thousand people and the Opolskie Voivodeship – 18 179 thousand people.

In the 2019/2020 academic year, 293 436 thousand graduates left Polish universities, including 185.6 thousand women. Most of them, as many as 80.0 thousand, completed a long-cycle programme or a first degree. A detailed breakdown of the number of graduates by field of study included in the area of sciences is presented in Table 2.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w roku akademickim 2022/2023 główne grono studentów stanowiły kobiety, tj. 711 584 tys. osób spośród wszystkich 1 223 629 tys. studentów. Osoby te wybierały w większości studia w trybie stacjonarnym, 786 245 tys. osób. W Polsce (w badanym okresie) zaledwie 105 404 tys. osób stanowili cudzoziemcy.

Najwięcej studentów studiowało w województwie: mazowieckim – 274 620 tys. osób i małopolskim – 144 221 tys. osób. Natomiast najmniejszą liczbę studentów odnotowano w województwie lubuskim – 11 268 tys. osób oraz opolskim – 18 179 tys. osób.

W roku akademickim 2019/2020 mury polskich uczelnie opuściło 293 436 tys. absolwentów, w tym 185,6 tys. kobiet. Większość z nich, bo aż 80,0 tys. ukończyło jednolite studia magisterskie lub studia pierwszego stopnia. Dokładny podział liczby absolwentów ze względu na kończone kierunki zaliczane do obszaru nauk przedstawiono w Tabeli 2.

A breakdown of the number of graduates by field of study included in the area of sciences, taking into account the percentage data, is presented in Table 2.

Podział liczby absolwentów ze względu na ukończone kierunki zaliczane do obszaru nauk z uwzględnieniem danych procentowych ujęto w Tabeli 2.

Table 2. University graduates by course group and area of study in the academic year 2022/2023

Tabela 2. Absolwenci uczelni według grup kierunków i obszaru nauk kształcenia w roku akademickim 2022/2023

Detailed list / Wyszczególnienie	Total / Ogółem	%	Women / W tym kobiety
In total / Ogółem	293436	100.00	185571
Education / Kształcenie	24875	8.47	21291
Humanities and art / Nauki humanistyczne i sztuka	25090	8.55	18465
Social sciences, journalism and information / Nauki społeczne, dziennikarstwo i informacja	31241	10.64	21707
Business, administration and law / Biznes, administracja i prawo	69108	23.55	45999
Natural sciences, mathematics and statistics / Nauki przyrodnicze, matematyka i statystyka	11811	4.02	8416
Information technology / Technologie teleinformacyjne	12068	4.11	1911
Technology, industry, construction / Technika, przemysł, budownictwo	48275	16.45	19621
Agriculture / Rolnictwo	5476	1.86	3213
Health and social welfare / Zdrowie i opieka społeczna	32842	11.19	26748
Services / Usługi	25329	8.63	14388
Inter-faculty individual studies / Indywidualne studia międzywydziałowe	7321	2.49	3812

Source: Own elaboration based on: Higher education in the academic year 2022/2023 (preliminary results) <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/szkolnictwo-wyzsze-w-roku-akademickim-20222023-wyniki-wstepne,8,9.html> (11.08.2023 r.).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: opracowanie własne na podstawie: Szkolnictwo wyższe w roku akademickim 2022/2023 (wyniki wstępne) <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/szkolnictwo-wyzsze-w-roku-akademickim-20222023-wyniki-wstepne,8,9.html> (11.08.2023 r.).

The largest numbers of graduates in the 2022/2023 academic year were in subjects related to business, administration and law, 71 112 thousand people, and technology, industry, construction, 44 431 thousand people. On the other hand, the least number of graduates was in agricultural faculties, 5 403 thousand people.

In the context of the data presented above concerning persons studying and data on university graduates, attention should be paid to the time from obtaining a diploma to taking up the first job, taking into account the level of study. Based on data obtained from the website of the National System of Monitoring the Economic Fate of Graduates of Higher Education Institutions in Poland, Table 3 presents the figures and percentages of graduates appearing in the Social Security Office registers and the average time (in months) from obtaining a diploma to taking up the first job in 2014-2021.

Największe grono absolwentów w roku akademickim 2022/2023 ukończyło kierunki powiązane z biznesem, administracją oraz prawem, 71 112 tys. osób i techniką, przemysłem, budownictwem, 44 431 tys. osób. Natomiast najmniej absolwentów było na kierunkach rolniczych 5 403 tys. osób.

W kontekście przedstawionych wyżej danych osób studiujących i danych o absolwentach szkół wyższych należy zwrócić uwagę na czas od uzyskania dyplomu do podjęcia pierwszej pracy z uwzględnieniem poziomu studiów. Na podstawie danych pozyskanych z portalu Ogólnopolskiego systemu monitorowania Ekonomicznych Losów Absolwentów szkół wyższych w Polsce przedstawiono w Tabeli 3 dane liczbowe i wskaźniki procentowe absolwentów występujących w rejestrach ZUS i średni czas (w miesiącach) od uzyskania dyplomu do podjęcia pierwszej pracy w latach 2014-2021.

Table 3. Data of graduates appearing in the Social Security Office registers and average time to work**Tabela 3.** Dane absolwentów występujących w rejestrach ZUS i średni czas do podjęcia pracy

Year / Rok	Level of studies / Poziom studiów	Number of graduates / Liczba absolwentów	Number of graduates appearing in the Social Security Office registers / Liczba absolwentów występujących w rejestrach ZUS	Number of graduates not included in the Social Security Office registers / Liczba absolwentów, nie występujących w rejestrach ZUS	% of graduates appearing in the Social Security Office registers / % absolwentów występujących w rejestrach ZUS	% of graduates not included in the Social Security Office registers / % absolwentów nie występujących w rejestrach ZUS	Average time (in months) from graduation to first job / Średni czas (w miesiącach) od uzyskania dyplomu do podjęcia pierwszej pracy
2014	1	212831	203837	8994	95.8	4.2	12.74
2014	2	156704	151057	5647	96.4	3.6	4.09
2014	JM	19938	18692	1246	93.8	6.2	5.14
2015	1	212159	204520	7639	96.4	3.6	11.97
2015	2	150329	145712	4617	96.9	3.1	3.72
2015	JM	20547	19359	1188	94.2	5.8	4.63
2016	1	193046	185354	7692	96	4	11.9
2016	2	143203	138355	4848	96.6	3.4	3.4
2016	JM	20772	19379	1393	93.3	6.7	4.44
2017	1	186113	177845	8268	95.6	4.4	10.92
2017	2	138951	133983	4968	96.4	3.6	3.07
2017	JM	20375	18965	1410	93.1	6.9	4.27
2018	1	176197	167538	8659	95.1	4.9	10.08
2018	2	129389	123965	5424	95.8	4.2	2.64
2018	JM	19849	18330	1519	92.3	7.7	3.86
2019	1	169745	159135	10610	93.7	6.3	9.17
2019	2	128046	122018	6028	95.3	4.7	2.29
2019	JM	19849	18269	1580	92	8	3.62
2020	1	161906	146038	15868	90.2	9.8	7.26
2020	2	114684	108592	6092	94.7	5.3	2.1
2020	JM	19776	18220	1556	92.1	7.9	3.41
2021	1	163981	133159	30822	81.2	18.8	3.43
2021	2	111693	104784	6909	93.8	6.2	1.39
2021	JM	21260	19250	2010	90.5	9.5	2.52

1 – first-cycle studies

2 – second-cycle studies

JM – long-cycle programme

Source: <https://ela.nauka.gov.pl/pl/experts/source-data> (accessed 17.11.2023).Źródło: <https://ela.nauka.gov.pl/pl/experts/source-data> (dostęp 17.11.2023 r.).

The data presented in the table above shows that first-cycle graduates are the group whose average time from graduation to taking up their first job is the longest in comparison with second-cycle graduates and graduates of long-cycle programmes. At the same time, a decreasing trend was observed. In 2021, this time was the shortest, indicating that graduates are working and undertaking second-cycle studies at the same time. A downward trend in the number of second-cycle graduates is also observed, which

Przedstawione dane w powyższej tabeli pokazują, że absolwenci studiów pierwszego stopnia, są grupą, której średni czas od uzyskania dyplomu do podjęcia pierwszej pracy jest najdłuższy w porównaniu z absolwentami studiów drugiego stopnia i jednolitych studiów magisterskich. Przy czym zaobserwowano tendencję malejącą. W 2021 roku ten czas był najkrótszy, co wskazuje na fakt, że absolwenci pracują i jednocześnie podejmują studia drugiego stopnia. Obserwowana jest również tendencja

may be the result of graduates not taking up further education at master's level in favour of entering the workforce. Based on data from the Economic Fate of Graduates, a downward trend in the number of first- and second-cycle graduates is noticeable.

Young people as a group at particular risk on the labour market

In addressing the problems of young people entering the labour market, it is worth noting that the group in question is diverse in terms of age. It is made up of 16-20 year-olds attending secondary schools, students aged between 19 and 25, as well as school-leavers not undertaking further education and university graduates. There are two groups of young people who enter the labour market after completing their education. The first group is made up of those aged around 19-20, i.e. those who have completed secondary school, and the second group is made up of those aged 24-25, i.e. those who have a university degree. Therefore, it should be concluded that young people who want to enter employment enter the labour market between the ages of 19 and 30 (Plewka, 2015).

It is worth noting that due to the lengthening period of education and the increasingly later entry of young people into the labour market structures, the upper age margin defining the individuals in question is longer. Young people are now considered to be aged 15-30 (Pasternak-Malicka, 2014).

The Act of 20 April 2004 on employment promotion and labour market institutions distinguishes groups of unemployed people with a special situation in the labour market. The following groups of the unemployed were included among those who should be treated with special rights due to their particularly unfavourable status in the labour market (Journal of Laws 2004, No. 99, item 1001):

1. persons up to 30 years of age, this group of unemployed persons up to this age was introduced in the Act of 14 March 2014 amending the Act on employment promotion and labour market institutions and certain other acts. An unemployed person up to 30 years of age is a person who, by the date of application of labour market services or instruments to him or her, has not reached 30 years of age ([www.elk.praca.gov.pl/documents/4923351/6404051/ Informacja-02_2018. pdf/53c635b7-b426-4d53-b2c3-04848524f4ca?t=1525942010784](http://www.elk.praca.gov.pl/documents/4923351/6404051/Informacja-02_2018.pdf/53c635b7-b426-4d53-b2c3-04848524f4ca?t=1525942010784) (accessed 02.08.2023));
2. This change enabled a number of support instruments for employers employing young workers (Drabek, Ciołkiewicz, 2015);

spadkowa liczby absolwentów studiów drugiego stopnia, co może być wynikiem braku podejmowania dalszej edukacji na studiach magisterskich na rzecz podjęcia pracy zawodowej. Na podstawie danych z Ekonomicznych Losów Absolwentów zauważalna jest tendencja spadkowa liczby absolwentów studiów pierwszego i drugiego stopnia.

Osoby młode, jako grupa szczególnego ryzyka na rynku pracy

Podejmując tematykę problemów osób młodych wchodzących na rynek pracy warto zwrócić uwagę, że dana grupa jest zróżnicowana pod względem wieku. Tworzą ją osoby uczące się w szkołach ponadpodstawowych będące w wieku 16-20 lat, studenci w wieku między 19. a 25. rokiem życia, jak również absolwenci szkół niepodejmujący dalszej edukacji oraz absolwenci uczelni wyższych. Można wyróżnić dwie grupy młodzieży, które po ukończeniu edukacji wchodzi na rynek pracy. Pierwszą grupę stanowią osoby w wieku około 19-20 lat, czyli te, które ukończyły szkołę ponadpodstawową, a drugą w wieku 24-25 lat, czyli osoby, które legitymują się dyplomem ukończenia studiów wyższych. W związku z tym należy stwierdzić, że młodzież, która chce podjąć zatrudnienie wchodzi na rynek pracy między 19. a 30. rokiem życia (Plewka, 2015).

Warto zwrócić uwagę, iż w związku z wydłużającym się okresem kształcenia oraz coraz późniejszym wchodzeniem osób młodych w struktury rynku pracy górny margines wieku określający dane osób wydłuża się. Za osoby młode przyjmuje się obecnie osoby w wieku 15-30 lat (Pasternak-Malicka, 2014).

W Ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy wyróżniono grupy bezrobotnych o szczególnej sytuacji na rynku pracy. Do tych osób, które powinny być traktowane na szczególnych prawach ze względu na swój wyjątkowo niekorzystny status na rynku pracy, zaliczono następujące grupy osób bezrobotnych (Dz.U. 2004 nr 99 poz. 1001):

1. osoby do 30. roku życia, ta grupa bezrobotnych do tego roku życia została wprowadzona w ustawie z dnia 14 marca 2014 r. o zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz niektórych innych ustaw. Bezrobotny do 30 roku życia to osoba, która do dnia zastosowania wobec niej usług lub instrumentów rynku pracy nie ukończyła 30 roku życia ([www.elk.praca.gov.pl/documents/4923351/6404051/ Informacja-02_2018. pdf/53c635b7-b426-4d53-b2c3-04848524f4ca?t=1525942010784](http://www.elk.praca.gov.pl/documents/4923351/6404051/Informacja-02_2018.pdf/53c635b7-b426-4d53-b2c3-04848524f4ca?t=1525942010784) (dostęp 02.08.2023));
2. Zmiana ta umożliwiła szereg instrumentów wsparcia dla pracodawców zatrudniających młodych pracowników (Drabek, Ciołkiewicz, 2015);

the long-term unemployed are the unemployed remaining in the registers of district labour offices for a total of more than 12 months during the last 2 years, excluding the time spent in internships and professional preparation of adults (Journal of Laws 2004, No. 99, item 1001);

3. as regards the length of unemployment of the long-term unemployed, the Polish legislator decided to use the period of 12 months, which is adopted by the International Labour Organisation (ILO) and most European countries. According to the current definition, the status of the long-term unemployed may be obtained by an unemployed person who has not worked for 12 months during the last two years, regardless of the number of breaks caused, for example, by taking up employment. By applying such a solution, the legislator safeguards against the loss of status of the long-term unemployed by unemployed persons who have taken up short-term work. The exclusion of internships and professional preparation of adults from the period of 12 months remaining in the district labour office register in the last two years should be treated as a positive solution. It should be noted that in both cases no employment relationship is established (Staszewska, 2012);
4. the unemployed over 50 are the unemployed who are at least 50 years old on the day when the services or instruments of the labour market are applied to them (Journal of Laws 2004, No. 99, item 1001). This group of the unemployed is classified taking into account their age and those who use social welfare benefits, e.g. district labour offices within 6 months from the date of losing the right to benefit payment due to the expiration of the period for which it was granted, and in the case of the unemployed without the right to benefit payment within 6 months from the date of registration:
 - should offer a proposal to undergo professional preparation of adults, internship, training, employment, other gainful employment or employment within intervention works, public works;
 - at the request of a given social welfare centre, the district labour offices may direct them to participate in an individual self-empowerment programme, a social contract, a local social welfare programme referred to in social welfare regulations, or to participate in an individual social employment programme referred to in social employment regulations. In this case, the district labour office and social welfare centres are obliged to inform each other about planned activities with respect to the unemployed in accordance with the procedure specified in the

długotrwale bezrobotni, to bezrobotni pozostający w rejestrach powiatowych urzędów pracy łącznie przez okres powyżej 12 miesięcy w czasie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem czasu odbywania stażu oraz przygotowania zawodowego dorosłych (Dz.U. 2004, nr 99 poz. 1001);

3. jeśli mowa o długości pozostawania bez pracy osoby długotrwale bezrobotnej, to polski ustawodawca zdecydował się na okres 12 miesięcy, który przyjęty jest przez Międzynarodową Organizację Pracy (MOP) oraz większość krajów europejskich. Według obecnej definicji status osoby bezrobotnej długotrwale może uzyskać bezrobotny, który nie pracował przez 12 miesięcy w czasie ostatnich dwóch lat, niezależnie od liczby przerw spowodowanych np. podjęciem zatrudnienia. Prawodawca poprzez zastosowanie takiego rozwiązania zabezpiecza przed utratą statusu długotrwale bezrobotnego przez osoby bezrobotne, które podjęły krótkotrwałą pracę. Jako pozytywne rozwiązanie należy traktować wyłączenie odbywania stażu oraz przygotowania zawodowego dorosłych z okresu 12 miesięcy pozostawania w rejestrze PUP w ciągu ostatnich dwóch lat. Należy zauważyć, że w obydwu przypadkach nie dochodzi do nawiązania stosunku pracy (Staszewska, 2012);
4. bezrobotni powyżej 50. roku życia, to osoby bezrobotne, które w dniu zastosowania wobec nich usług, bądź instrumentów rynku pracy skończyły, co najmniej 50 rok życia (Dz.U. 2004 nr 99 poz. 1001). Do tej grupy bezrobotnych zakwalifikowanie następuje przy uwzględnieniu wymienionego wieku, oraz korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, np. powiatowe urzędy pracy w czasie 6 miesięcy od daty utraty prawa do wypłaty zasiłku w związku z upływem okresu jego przyznania, a w wypadku bezrobotnych bez prawa do tego zasiłku w okresie 6 miesięcy od daty rejestracji:
 - powinny proponować propozycję odbycia przygotowania zawodowego dorosłych, stażu, szkolenia, zatrudnienia, innej pracy zarobkowej lub zatrudnienia w ramach prac interwencyjnych, robót publicznych;
 - na wniosek danego ośrodka pomocy społecznej PUP mogą skierować do uczestnictwa w indywidualnym programie usamodzielnienia, kontrakcie socjalnym, lokalnym programie pomocy społecznej, o których mowa w przepisach o pomocy społecznej, bądź uczestnictwa w indywidualnym programie zatrudnienia socjalnego, o którym mowa w przepisach o zatrudnieniu socjalnym. W tym przypadku PUP oraz ośrodki pomocy społecznej są zobowiązane informować się nawzajem o planowanych działaniach wobec danych bezrobotnych w trybie określonym w zawartym porozumieniu (Dz.U. 2004 nr 99 poz. 1001);

agreement concluded (Journal of Laws 2004, No. 99, item 1001);

– having at least one child up to the age of 6 or at least one disabled child up to the age of 18, the legislator has not directly defined this social category. Unemployed persons who have at least one child up to the age of 6 or at least one disabled child up to the age of 18, if they take up employment or other gainful employment or are referred to an internship, vocational preparation of adults or training, may apply for reimbursement of the incurred costs of care. The unemployed may apply to the Starost, upon documenting the incurred costs, for the refund of childcare costs for a child or children up to 7 years of age, in the amount determined, however, not higher than half of the allowance, for each child whose care costs are incurred, if the unemployed person takes up employment or another gainful activity, or is directed to a vocational training course for adults, an internship or a training course, and provided that monthly income on this account does not exceed the minimum wage. The refund is granted for up to 6 months (Journal of Laws 2004, No. 99, item 1001);

– a disabled person is a person whose physical, mental or psychological condition permanently or periodically impedes, restricts or prevents them from fulfilling their social roles, in particular their ability to perform professional work, if they have been granted an appropriate certificate (www.psz.praca.gov.pl/dla-bezrobotnych-i-poszukujacych-pracy/dla-niepelnosprawnych/ accessed 02.08.2023);

– persons seeking employment, who are not employed or do not perform other paid work and are caregivers of a disabled person, excluding carers of a disabled person collecting a nursing benefit or a special care benefit under the provisions on family benefits or carer's benefit under the provisions on establishment and payment of carer's benefits.

The groups mentioned above have priority in being referred to participate in special programmes (Journal of Laws 2004, No. 99, item 1001).

The lack of opportunities for young people to find employment is one of the most important economic problems of modern world economies. Decisive factors on youth unemployment can be divided into two groups. The first group includes objective reasons conditioned by the economic condition of the region, economic policy, as well as the demographic situation. The second group of factors includes those of a subjective nature, i.e. related to the attitudes and activity of a given group on the labour market, its

– posiadający, co najmniej jedno dziecko do 6. roku życia lub co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18. roku życia, prawodawca nie zdefiniował w sposób bezpośredni tej kategorii społecznej. Osoby bezrobotne, które posiadają, co najmniej jedno dziecko do 6. roku życia lub co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18. roku życia, jeżeli podejmą zatrudnienie lub inną pracę zarobkową, bądź zostaną skierowane na staż, przygotowanie zawodowe dorosłych lub szkolenie mogą starać się o refundację poniesionych kosztów opieki. Bezrobotni ci mogą zwrócić się do starosty po udokumentowaniu poniesionych kosztów o refundację kosztów opieki nad dzieckiem bądź dziećmi do 7 lat w wysokości ustalonej, nie wyższej jednakże niż połowa zasiłku, na każde dziecko, na opiekę, którego ponoszone są koszty, jeżeli bezrobotny podejmie zatrudnienie albo inną pracę zarobkową, bądź zostanie skierowany na przygotowanie zawodowe dorosłych, staż lub szkolenie i pod warunkiem osiągania z tego tytułu miesięcznych przychodów nieprzekraczających minimalnego wynagrodzenia za pracę. Refundacja ta przysługuje na okres do 6 miesięcy (Dz.U. 2004 nr 99 poz. 1001);

– niepełnosprawny, to osoba, której stan fizyczny, psychiczny bądź umysłowy trwale albo okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia wypełnianie ról społecznych, a w szczególności zdolności do wykonywania pracy zawodowej, jeżeli uzyskała odpowiednie orzeczenie (www.psz.praca.gov.pl/dla-bezrobotnych-i-poszukujacych-pracy/dla-niepelnosprawnych/ dostęp 02.08.2023);

– poszukującym pracy niepozostającym w zatrudnieniu, bądź niewykonującym innej pracy zarobkowej opiekunom osoby niepełnosprawnej, z wyłączeniem opiekunów osoby niepełnosprawnej pobierających świadczenie pielęgnacyjne albo specjalny zasiłek opiekuńczy na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, bądź zasiłek dla opiekuna na podstawie przepisów o ustaleniu oraz wypłacie zasiłków dla opiekunów.

Wymienionym grupom przysługuje pierwszeństwo w skierowaniu do udziału w programach specjalnych (Dz.U.2004 nr 99 poz. 1001).

Brak możliwości znalezienia zatrudnienia przez młodzież należy do najważniejszych problemów ekonomicznych współczesnych gospodarek świata. Czynniki decydujące o bezrobociu wśród młodzieży można podzielić na dwie grupy. Do pierwszej grupy należy zaliczyć przyczyny obiektywne uwarunkowane stanem gospodarczym regionu, polityką gospodarczą, jak również sytuacją demograficzną. Do drugiej grupy czynników zalicza się te o charakterze subiektywnym, czyli związane z samymi postawami oraz aktywnością danej grupy na rynku pracy, jej

position on unemployment, professional aspirations and expectations towards the state.

The literature points out that the demand for youth labour is limited by such characteristics as:

- no or little work experience,
- general unemployment rate, with employers preferring to select better qualified and more experienced professionals,
- responsibility,
- low level of discipline at work,
- high mobility of young people, which results in a change of workplace, which in turn results in additional costs for employers (Pasternak-Malicka, 2014).

Employers, on the other hand, believe that the reasons for the more difficult situation of young people on the labour market as compared to other groups seeking employment are:

- lack of work experience, even an internship or apprenticeship (or a low level of skills acquired),
- lack of practical knowledge necessary for professional work,
- inadequate curricula for work in a given profession,
- young people's conviction that completing a school or a vocational training course is a sufficient condition to apply for a job,
- high labour costs of employment (costs of sickness insurance, social insurance, etc.) (Pasternak-Malicka, 2014).

However, some researchers of this problem pay attention to risk management in the enterprise's financial stability system, which may affect youth employment (Drobyszko et al., 2020).

According to the International Labour Organisation, barriers to youth employment can be distinguished as those occurring on the supply side, e.g. inadequate technical and non-technical skills, and on the demand side – the slow growth of new jobs, employer discrimination and those that fall into both areas, i.e. jobs that do not match skills, poor information and signalling systems at the stage of the recruitment process, lack of access to financial resources at the first stage of entering the labour market (Global Employment Trends for Youth, 2010, p. 54).

There are many reasons why young people are at risk of unemployment, e.g. lack of skills and work experience may make young people less attractive to employers. They may also lack the knowledge of where and how to look for a job, the financial means to safely live through the entire job search process, sufficient support from their families (Boni, 201, p. 136). Statistical data on the unemployment rate of graduates of vocational schools (basic vocational

stanowiskiem do bezrobocia, aspiracjami zawodowymi i oczekiwaniami wobec państwa.

W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę, że popyt na pracę młodzieży ograniczają takie cechy, jak:

- brak lub małe doświadczenie zawodowe,
- ogólna stopa bezrobocia, w związku z tym pracodawcy wolą wybierać lepiej wykwalifikowanych i bardziej doświadczonych specjalistów,
- odpowiedzialność,
- niewielki poziom dyscypliny w pracy,
- duża mobilność młodzieży, co w konsekwencji powoduje zmianę miejsca pracy, w wyniku tego generuje dodatkowe koszty u pracodawców (Pasternak-Malicka, 2014).

Natomiast pracodawcy uważają, że przyczynami trudniejszej sytuacji młodzieży na rynku pracy, niż innych grup poszukujących zatrudnienia są:

- brak doświadczenia zawodowego, choćby stażu, bądź praktyk (albo niski poziom umiejętności zdobytych w trakcie ich trwania),
- brak wiedzy praktycznej, niezbędnej do pracy zawodowej,
- nieodpowiednie programy nauczania do wykonywania pracy w danym zawodzie,
- przeświadczenie młodzieży, iż ukończenie danej szkoły, bądź kierunku jest warunkiem wystarczającym do ubiegania się o pracę,
- wysokie koszty pracy zatrudnienia (koszty ubezpieczenia chorobowego, społecznego, itp.) (Pasternak-Malicka, 2014).

Natomiast niektórzy badacze tego problemu zwracają uwagę na zarządzanie ryzykiem w systemie stabilności finansowej przedsiębiorstwa, które może mieć wpływ na zatrudnienie młodzieży (Drobyszko i in., 2020).

Według Międzynarodowej Organizacji Pracy można wyróżnić bariery utrudniające zatrudnienie młodzieży, jako te występujące po stronie podaży, np. nieodpowiednie umiejętności techniczne oraz nietechniczne, a po stronie popytu – wolny przyrost nowych miejsc pracy, dyskryminacja ze strony pracodawców i takie, które mieszczą się w tych obu obszarach, tj. praca niedopasowana do posiadanych umiejętności, zły system informowania oraz sygnalizowania na etapie procesu rekrutacji, brak dostępu do środków finansowych w pierwszym etapie wejścia na rynek pracy (Global Employment Trends for Youth, 2010, s.54).

Jest dużo powodów, dla których młodzież jest zagrożona skutkami bezrobocia, np. brak umiejętności oraz doświadczenia zawodowego może sprawiać, że młodzi ludzie są mniej atrakcyjni dla pracodawców. Osoby te mogą również nie posiadać wiedzy związanej z tym, gdzie i jak szukać pracy, środków finansowych, by przeżyć bezpiecznie cały proces

schools, technical schools and post-secondary schools) in 2010-2022 are presented in Figure 3.

poszukiwania pracy, wystarczającego wsparcia ze strony rodziny (Boni, 201, s.136).

Dane statystyczne dotyczące stopy bezrobocia absolwentów szkół zawodowych (zasadnicze szkoły zawodowe, technika i szkoły policealne) w latach 2010-2022 przedstawiono na kolejnym Rysunku 3.

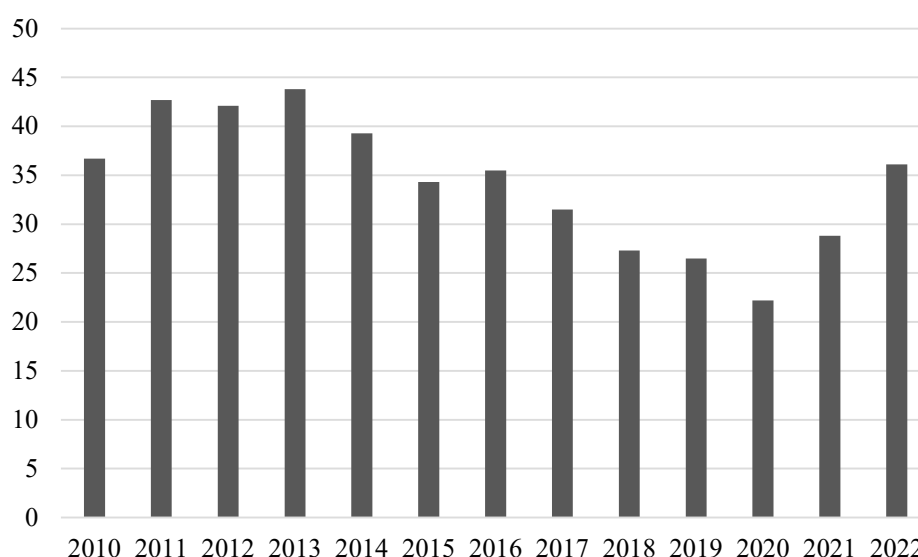

Figure 3. Unemployment rate of vocational school graduates 2010-2022

Rysunek 3. Stopa bezrobocia absolwentów szkół zawodowych w latach 2010-2022

Source: Own elaboration on the basis of CSO data https://sdg.gov.pl/statistics_nat/4-1-a/ (10.10.2023).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS https://sdg.gov.pl/statistics_nat/4-1-a/ (10.10.2023).

Based on the data in the figure above, it is possible to see the percentage of people who did not continue their education in relation to all economically active graduates aged 15-30 with post-secondary, secondary or basic vocational education. In 2020, the lowest unemployment rate was recorded in the aforementioned group of graduates.

On the basis of the economic activity of the population in Poland in Q4 2022, it can be concluded that people with higher education are in a particularly good situation on the labour market. The unemployment rate among young people with tertiary education is 14.40% and the employment rate is 82.40%. Comparing these figures to young people with general secondary education, the unemployment rate is 41.40% and the employment rate 45.90% (CSO, 2022). Table 4 presents data relating to the scale of unemployment among people under 25 and 30 years of age between 2010 and 2022.

Na podstawie danych na powyższym rysunku można zauważyć odsetek osób, jaki nie kontynuował nauki w stosunku do ogółu aktywnych zawodowo absolwentów w wieku 15-30 lat z wykształceniem policealnym, średnim lub zasadniczym zawodowym. W 2020 roku odnotowano najniższą stopę bezrobocia w wymienionej grupie absolwentów.

Na podstawie aktywność ekonomicznej ludności w Polski w IV-tym kwartale 2022 oku można stwierdzić, że w szczególnie dobrej sytuacji na rynku pracy są osoby z wyższym wykształceniem. Stopa bezrobocia wśród młodzieży z wykształceniem wyższym wynosi 14,40%, a wskaźnik zatrudnienia 82,40%. Porównując te dane do młodzieży z wykształceniem średnim ogólnokształcącym, gdzie stopa bezrobocia stanowi 41,40%, a wskaźnik zatrudnienia 45,90% (GUS, 2022).

Table 4. Unemployed people aged 25 and 30 registered in labour offices in 2010-2022**Tabela 4.** Bezrobotni w wieku 25 i 30 lat zarejestrowani w urzędach pracy w latach 2010-2022

Detailed list / Wyszczególnienie	Persons up to the age of 25 / Osoby do 25 roku życia	Persons up to the age of 30 / Osoby do 30 roku życia
2010	428,3	No data / brak danych
2011	416,1	No data / brak danych
2012	424,2	No data / brak danych
2013	401,0	No data / brak danych
2014	302,0	No data / brak danych
2015	236,8	459,2
2016	179,2	363,9
2017	134,3	282,4
2018	118,6	252,0
2019	106,1	223,0
2020	130,8	271,2
2021	100,6	210,9
2022	100,4	194,4

Source: Own elaboration based on: A. Zgierska, Registered unemployment. I-IV quarter 2014, Central Statistical Office, Department of the Labour Market, Warsaw 2015, p. 37, A. Zgierska, Registered unemployment. I-IV quarter 2022, Central Statistical Office, Department of the Labour Market, Warsaw 2022, p. 21.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: A. Zgierska, Bezrobocie rejestrowane. I-IV kwartał 2014, Wyd. Główny Urząd Statystyczny, Departament Rynku Pracy, Warszawa 2015, s. 37, A. Zgierska, Bezrobocie rejestrowane. I-IV kwartał 2022, Wyd. Główny Urząd Statystyczny, Departament Rynku Pracy, Warszawa 2022, s. 21.

Based on the data in Table 4, it can be concluded that the most numerous group of people in a special situation on the labour market in 2010-2022 in Poland were people under 25 years of age. In 2010, the number of such persons amounted to 428,300. However, thanks to activities and financial resources enabling this group to increase their employment opportunities on the labour market, at the end of 2019 the number of unemployed people under 25 years of age amounted to only 106,100. By the end of 2020, the number had increased to 130,800 people. The end of 2022 saw a drop to 100,400 people.

The next largest group of unemployed are those under 30 years of age. This group was introduced in the Act of 14 March 2014 amending the Act on employment promotion and labour market institutions and some other acts (Journal of Laws 2014, item 598). Consequently, statistics for this group have only been kept since 1 January 2015, at which time the size of the group in question was 605,679 people, and at the end of 2015 it was already 459,200 people. Thanks to the support of this particularly vulnerable group of people on the labour market, the number of unemployed people under 30 in 2013 amounted to only 223,000 people. Unfortunately, the end of 2020 brought an increase to 271,200 unemployed people in this group. At the end of 2022 there was a decrease to 194,400 people.

Na podstawie danych w Tabeli 4 można stwierdzić, że najliczniejszą grupą osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy w latach 2010-2022 w Polsce stanowiły osoby do 25. roku życia. W 2010 liczba tych osób wyniosła 428 300 osób. Jednak dzięki działaniom i środkom finansowym pozwalającym na zwiększenie szans na zatrudnienie na rynku pracy tejże grupy pod koniec 2019 roku liczba osób do 25. lat bez pracy wyniosła tylko 106 100 osób. Natomiast już na koniec 2020 liczba ta wzrosła i wyniosła 130 800 osób. Koniec 2022 roku przyniósł spadek do 100 400 osób.

Następną tak dużą grupą bezrobotnych są osoby do 30 roku życia. Grupa ta została wprowadzona w ustawie z dnia 14 marca 2014 r. o zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2014 poz. 598). W związku z tym statystyki tejże grupy prowadzone są dopiero od 1 stycznia 2015 roku, wówczas liczebność danej grupy wynosiła 605 679 osób, a na koniec 2015 roku wyniosła już 459 200 osób. Dzięki wsparciu tej szczególnie zagrożonej grupy osób na rynku pracy liczba osób do 30. roku życia wyniosła w 2013 już tylko 223 000 osób. Niestety koniec 2020 roku przyniósł wzrost do 271 200 osób bezrobotnych w tejże grupie. Koniec 2022 roku przyniósł spadek do 194 400 osób.

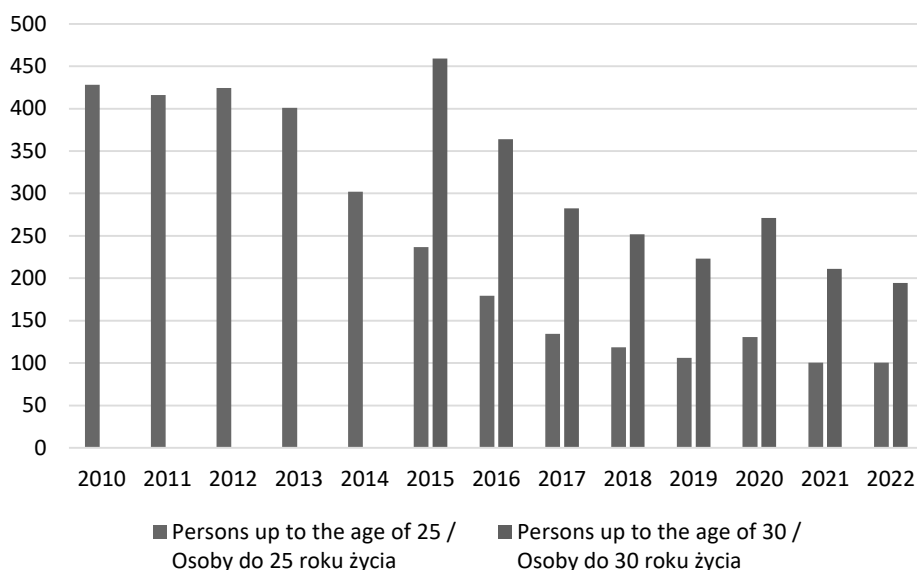

Figure 4. Registered unemployed aged 25 and 30 between 2010 and 2022

Rysunek 4. Bezrobotni zarejestrowani w wieku 25 i 30 lat w latach 2010-2022

Source: Own elaboration based on: A. Zgierska, Registered unemployment. I-IV quarter 2014, Central Statistical Office, Department of the Labour Market, Warsaw 2015, p. 37, A. Zgierska, A. Zgierska, Registered unemployment. I-IV quarter 2022, Central Statistical Office, Department of the Labor Market, Warsaw 2022, p. 21.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: A. Zgierska, Bezrobocie rejestrowane. I-IV kwartał 2014, wyd. Główny Urząd Statystyczny, Departament Rynku Pracy, Warszawa 2015, s. 37, A. Zgierska, A. Zgierska, Bezrobocie rejestrowane. I-IV kwartał 2022, Wyd. Główny Urząd Statystyczny, Departament Rynku Pracy, Warszawa 2022, s. 21.

The data in Figure 4 presents people under 25 on the labour market in Poland between 2010 and 2022 in thousands. In 2010, the number of unemployed persons under 25 years of age was 428,300, which decreased to 416,100 in 2011. 2012 brought an increase to 424,200 people. From 2013 onwards, there was a decrease in the unemployed and at the end of 2019 there were only 106,100 people. At the end of 2020 there was an increase in the number of unemployed people to 130,800. In the following years there was a decrease and at the end of 2022 the number was 100,400.

The group of people up to the age of 30 in a special situation on the labour market has been distinguished and included in the statistics since 2015. In 2015, the number of unemployed people up to the age of 30 was 459,200 and a decrease was observed. At the end of 2019, it was 223,000 people. The end of 2020 saw an increase to 271,200 people. In the following years there was a decrease and at the end of 2022 the number was 194,400.

According to specialists, the problems of graduates in the market can be divided into 3 categories:

- professional expectations: professional aspirations, career path, perception of their social position;
- the actual labour market situation: employers' preferences, inadequate education in relation to labour market expectations, unemployment

Dane na Rysunku 4 prezentują osoby do 25. roku życia na rynku pracy w latach 2010-2022 w Polsce w tys. osób. W 2010 osoby bezrobotne do 25. roku życia liczyły 428 300, a w 2011 roku zmniejszyły się do 416 100 osób. Dopiero 2012 rok przyniósł wzrost do 424 200 osób. Od 2013 roku nastąpił spadek osób bezrobotnych i na koniec 2019 wyniósł już tylko 106 100 osób. Na koniec 2020 roku nastąpił wzrost liczby osób bezrobotnych do 130 800. W kolejnych latach nastąpił spadek i na koniec 2022 roku liczba ta wynosiła 100 400.

Grupa osób w wieku do 30. roku życia w szczególnej sytuacji na rynku pracy została wyodrębniona i jest uwzględniana w statystykach od 2015. W 2015 roku liczba osób do 30. roku życia wynosiła 459 200 osób bezrobotnych i obserwowany był spadek. Na koniec 2019 roku wyniosła już 223 000 osób. Koniec 2020 roku przyniósł wzrost do 271 200 osób. W kolejnych latach nastąpił spadek i na koniec 2022 roku liczba ta wynosiła 194 400.

Według specjalistów problemy absolwentów na rynku można podzielić na 3 kategorie:

- oczekiwania zawodowe: aspiracje zawodowe, ścieżka kariery, postrzeganie swojej pozycji społecznej;
- rzeczywista sytuacja na rynku pracy: preferencje pracodawców, niewłaściwe wykształcenie w stosunku do oczekiwań rynku pracy, bezrobocie wynikające z braku doświadczenia zawodowego

due to young people's lack of work experience, professional activation, adaptability to the prevailing labour market situation;

- disillusionment with the labour market: jobs that are not compatible with education, low wages and frustrations resulting from poverty, changes in daily life, professional, but also educational mobility, professional migration (Krajewska-Smardz, 2012);
- the precarisation of the labour market, resulting in increased financial and social insecurity for workers (Góra, 2016).

Specialists point out that becoming active on the labour market or failing to find employment after completing a certain stage of education leads to long-term consequences that often become apparent only after many years, and this is true both for the individual and from the perspective of the region in which the person has received education (Barwińska-Małajowicz, 2013). It should be added that the labour market is influenced by changes emerging not only in the national but also in the global economy indicating a new approach to ways of competing, value creation and understanding the essence of the market. This factor implies building relationships between entities, as the contemporary market and competitive environment requires cooperation rather than fighting the opponent (Drapińska, 2008).

Conclusions

This article presents the situation of graduates and students on the Polish labour market using data from the Central Statistical Office from the period 2010-2022. It shows that there are factors limiting employment, both on the part of people looking for employment, employers and the actual situation on the labour market. People with tertiary education are in a particularly good situation on the labour market compared to graduates of secondary schools, as indicated by the lower unemployment rate and higher employment rate compared to young people with secondary education. Age and field of study are important in employment. The presented data on the unemployment rate between 2010 and 2022 of graduates of vocational schools encourages reflection on the reasons for this, they are certainly on the part of the individuals themselves, but the direction of the profession, cooperation with employers, diagnosis of the labour market and adaptation to market needs cannot be excluded. An analysis of the offer of vocational education in the aspect of the new reality will certainly be another research topic. The proposal of the topic of employment of students and graduates of post-secondary schools in the labour market in the aspect of data analysis and its interpretation

młodych osób, aktywizacja zawodowa, zdolności adaptacyjne do panującej sytuacji na rynku pracy;

- rozczarowanie rynkiem pracy: praca nie zgodna z wykształceniem, niskie zarobki oraz frustracje wynikające z biedy, zmiana codziennego trybu życia, mobilność zawodowa, ale także edukacyjna, migracje zawodowe (Krajewska-Smardz, 2012);
- prekaryzacja rynku pracy, skutkująca wzrostem niepewności finansowej i socjalnej pracowników (Góra, 2016).

Specjaliści zwracają uwagę, że podjęcie aktywności na rynku pracy lub nieznaalezienie zatrudnienia po ukończeniu określonego etapu edukacji prowadzi do długofalowych konsekwencji, które często ujawniają się dopiero po wielu latach, i to zarówno w odniesieniu do jednostki, jak i z perspektywy regionu, w którym dana osoba zdobyła wykształcenie (Barwińska-Małajowicz, 2013). Należy również dodać, że na rynek pracy mają wpływ zmiany pojawiające się nie tylko w gospodarce krajowej ale i światowej wskazujące na nowe podejście do sposobów konkurencji, tworzenia wartości oraz pojmowania istoty rynku. Ten wymieniony czynnik implikuje budowanie relacji pomiędzy podmiotami, gdyż współczesny rynek i środowisko konkurencyjne wymagają raczej współpracy, niż zwalczania przeciwnika (Drapińska, 2008).

Podsumowanie

W niniejszym artykule przedstawiono sytuację absolwentów i studentów na polskim rynku pracy z wykorzystaniem danych GUS z okresu 2010-2022. Wykazano, że istnieją czynniki ograniczające zatrudnienie, są one zarówno po stronie osób szukających zatrudnienia, pracodawców ale i rzeczywistej sytuacji na rynku pracy. W szczególności dobrej sytuacji na rynku pracy są osoby z wykształceniem wyższym w porównaniu do absolwentów szkół ponadpodstawowych, na co wskazuje niższa stopa bezrobocia i wyższy wskaźnik zatrudnienia w porównaniu do młodzieży z wykształceniem średnim. Wiek i kierunek ukończonych studiów mają znaczenie w zatrudnieniu. Przedstawione dane dotyczące stopy bezrobocia w latach 2010-2022 absolwentów szkół zawodowych skłaniają do refleksji nad ich przyczynami, z pewnością są one po stronie samych osób ale nie można wykluczyć kierunku zawodu, współpracy z pracodawcami, diagnozy rynku pracy i dostosowania się do potrzeb rynku. Podjęcie zbadania oferty kształcenia zawodowego w aspekcie nowych realiów z pewnością będzie kolejnym tematem badawczym. Przedstawiona w niniejszym artykule propozycja tematu zatrudnienia studentów i absolwentów szkół ponadpodstawowych na rynku pracy w aspekcie

presented in this article is only a certain outline of the concept of learning about the trends of changes in employment and the factors limiting it, but at the same time it showed new fields of research in connection with changes in society.

analizy danych oraz ich interpretacja stanowi zaledwie pewien zarys koncepcji poznawania tendencji zmian w zatrudnieniu i czynników ją ograniczających ale jednocześnie pokazała nowe pola badań w związku ze zmianami zachodzącymi w społeczeństwie.

References:

1. Barwińska-Małajowicz, A. (2013). *Start zawodowy absolwentów szkół wyższych w Polsce i Niemczech. Analiza porównawcza w ujęciu ogólnokrajowym i regionalnym*. Warszawa: Wydawnictwo CeDeWu.
2. Boni, M. (red.) (2011). *Młodzi 2011*. Warszawa: Kancelaria Prezesa Rady Ministrów.
3. Drabek, A., Ciołkiewicz, Ł. (2015). Bezrobotni do 30. roku życia jako nowa grupa szczególnego ryzyka na rynku pracy. *Zeszyty Naukowe. Organizacja i Zarządzanie/ Politechnika Łódzka*, (59)1196, 15-36.
4. Drapińska, A. (2008). *Relacje rynkowe – podstawy teoretyczne*. W: D. Dąbrowski (red.), *Nowe trendy w marketingu dla inżynierów* (s. 43-56). Gdańsk: Politechnika Gdańska. Wydział Zarządzania i Ekonomii.
5. Drobyazko, S., Barwińska-Małajowicz, A., Słusarczyk, B., Chubukova, O., Bielialov, T. (2020). Risk management in the system of financial stability of the service enterprise. *Journal of Risk and Financial Management*, 3(12), 300. <https://doi.org/10.3390/jrfm13120300>
6. Global Employment Trends for Youth (2010). Special issue on the impact of the global economic crisis on youth, ILO Report. Geneva: Wyd. International Labour Office.
7. GUS (2018). *Aktywność ekonomiczna ludności Polski II kwartał 2018 r.* Główny Urząd Statystyczny, Warszawa. www.stat.gov.pl
8. GUS (2020). *Aktywność ekonomiczna ludności Polski IV kwartał 2020 r.* Główny Urząd Statystyczny, Warszawa. www.stat.gov.pl
9. GUS (2022). *Aktywność ekonomiczna ludności Polski IV kwartał 2022 r.* Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2022 www.stat.gov.pl
10. Góra, M. (2016), *Prekaryzacja rynku pracy*, W: A. Górny, P. Kaczmarczyk, M. Lesińska (red.), *Transformacje. Przewodnik po zmianach społeczno-ekonomicznych w Polsce* (s. 266-274). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
11. Krajewska-Smardz, A. (2012). *Marka uczelni a pozycja jej absolwentów na rynku pracy*. W: G. Nowaczyk, D. Sobolewski (red.), *Zarządzanie marką w szkołach wyższych. Wybrane problemy* (s. 43-56). Poznań: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu.
12. Pasternak-Malicka, M. (2014). Aktywność zawodowa młodych osób na rynku pracy i ich skłonność do podejmowania nieformalnego zatrudnienia. *Ekonomia i Zarządzanie*, 3, 127-143.
13. Plewka, Cz. (2015). Sytuacja ludzi młodych na współczesnym rynku pracy. *Problemy Profesjologii*, 1, 39-52.
14. Staszewska, E. (2012). *Środki prawne przeciwdziałania bezrobociu*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.
15. *Szkolnictwo wyższe w roku akademickim 2022/2023 (wyniki wstępne)*, W: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/szkolnictwo-wyzsze-w-roku-akademickim-20222023-wyniki-wstepne,8,9.html>
16. Zgierska, A. (2015). *Bezrobocie rejestrowane. I-IV kwartał 2014*. Warszawa: Wyd. Główny Urząd Statystyczny, Departament Rynku Pracy.
17. Zgierska, A. (2022). *Bezrobocie rejestrowane. I-IV kwartał 2022*. Warszawa: Wyd. Główny Urząd Statystyczny, Departament Rynku Pracy, Warszawa
18. *Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (Dz.U. 2004 nr 99 poz. 1001).
19. *Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym* (Dz.U. 2005 nr 164 poz. 1365).
20. *Ustawa z dnia 14 marca 2014 r. o zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz niektórych innych ustaw* (Dz.U. 2014 poz. 598).
21. *Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz.U. 2018 poz. 1668).
22. <https://www.ciekawestatystyki.pl/2023/06/mode-osoby-z-wyzszym-wyksztaceniem.html> (dostęp 02.08.2023 r.).
23. <https://www.pulshr.pl/edukacja/coraz-wiecej-polakow-ma-wyzsze-wyksztalcenie,90231.html> (dostęp 02.08.2023 r.).
24. www.elk.praca.gov.pl/documents/4923351/6404051/Informacja-02_2018.pdf/53c635b7-b426-4d53-b2c3-04848524f4ca?t=1525942010784 (dostęp 02.08.2023 r.).
25. <https://www.prawo.pl/student/status-studenta-kiedy-sie-go-traci,141129.html> (dostęp 02.08.2023 r.).

26. www.psz.praca.gov.pl/dla-bezrobotnych-i-poszukujacych-pracy/dla-niepelnosprawnych (dostęp 02.08.2023 r.).
27. <https://sip.lex.pl/orzeczenia-i-pisma-urzedowe/pisma-urzedowe/definicja-studenta-i-przysluguje-mu-prawa-pismo-wydane-184744367> (dostęp 02.08.2023 r.).
28. https://sdg.gov.pl/statistics_nat/4-1-a (dostęp 02.08.2023 r.).
29. <https://ela.nauka.gov.pl/pl/experts/source-data> (dostęp: 17.11.2023 r.).

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0). License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.pl>) allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially.